

SELKOKIELEN TOIMENPIDEOHJELMA

SELKOKIELEN EDISTÄMINEN SUOMESSA VUOSINA 2019–2022

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	2
Johdanto	3
1. Selkokielen asema Suomessa	5
1.1 Selkokieli lainsäädäntöön	5
1.2 Selkokieli tukee kansalaisoikeuksien toteutumista	6
2. Vaikuttaminen	7
2.1 Selkokielelle riittävät resurssit	7
2.2 Poliittisille päättäjille tietoa selkokielestä	7
3. Selkokieli edistää yhdenvertaisuutta	9
3.1 Selkokieli ehkäisee digisyrjytymistä	9
3.2 Selkokieli tukee itsenäistä elämää	10
3.3 Selkokieli tukee lapsia ja nuoria	11
3.4 Selkokieli osaksi viranomaisten toimintaa	12
3.5 Järjestöt selkokielen edelläkävijöiksi	13
3.6 Selkokieltä bisnekseen	14
4. Tutkimus, kehittäminen ja koulutus	16
4.1 Selkokieli perustuu tutkittuun tietoon	16
4.2 Selkokieli kehittyy yhdessä kohderyhmien kanssa	18
4.3 Selkokielestä on tarjolla monipuolista koulutusta	19
5. Selkomedialla	21
5.1 Selkokielellä tuotetaan entistä enemmän laadukasta tiedonvälitystä	21
6. Selkokirjallisuus	23
6.1 Paljon ja laadukasta selkokirjallisuutta	23
6.2 Selkokirjoista tukea lukemisen vaikeuksiin	25
Liite	27

Selkokielen toimenpideohjelma

Selkokielen edistäminen Suomessa vuosina 2019–2022

Selkokeskus, Kehitysvammaliitto ry

Kehitysvammaliitto 2019

Taitto: Jukka Luoma

ISBN 978-951-580-707-6

JOHDANTO

Minkä asioiden pitäisi muuttua Suomessa, että kukaan ei olisi vaarassa syrjäytyä kielellisten vaikeuksiensa vuoksi? Miten tuemme kaikkia selkokieltä tarvitsevia ihmisiä osallistumaan ja toimimaan yhteiskunnassa, elämään itsenäistä elämää sekä saamaan tietoa?

Tähän toimenpideohjelmaan olemme koonneet keinoja, joilla voimme vähentää kielellisen syrjäytymisen riskiä Suomessa. Koska kieli on läsnä lähes kaikessa, mitä teemme yksityishenkilöinä ja yhteiskunnan jäseninä, myös toimenpideohjelma ulottuu hyvin monille alueille. Selkokieltä on Suomessa edistettävä viranomaisten, järjestöjen ja yritysten viestinnässä ja asiakaspalvelussa. Selkokielellä on tuotettava monenlaisia aineistoja, kirjallisuutta ja ajankohtaistiedotusta. Selkokieltä on myös tutkittava ja kehitettävä ja se on saatava tukemaan kansalaisten arkea, opintoja ja työelämää, lukemista ja osallistumista. Siinä on tekemistä monelle taholle!

Toimenpideohjelman päätavoitteena on saada selkokieli lain siipien suojaan. Tällä hetkellä selkokieli on mainittu ainoastaan hallituksen esityksessä laiksi julkisten palveluiden järjestämisestä, ehdotetun lain perusteluosassa. Se on hyvä alku, mutta ei vielä riitä takaamaan kielellisesti syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten oikeuksia toimia ja saada tietoa ymmärrettävässä muodossa.

Lainsäädännössä selkokieli pitää myös erottaa selkeästä yleiskielestä, sillä niissä on kyse eri kielimuodoista. Selkeä yleiskieli on kaikkien suomalaisten yhteinen kielimuoto, jota viranomaisten on käytettävä asioinnissa hallintolain 9. pykälän vaatimuksen mukaisesti. Selkokieli taas on yleiskieltä helpompi kielimuoto, joka on tarkoitettu ihmisille, joilla on erityisiä kielellisiä vaikeuksia.

Selkokielen tarve voi johtua synnynnäisistä, neurobiologisista syistä (esimerkiksi kehitysvamma, autismikirjo, vaikea lukivaikeus), elinaikana koetuista vammoista tai sairauksista (esimerkiksi muistisairaus, aivovammat) tai siitä, että henkilö opiskelee suomea tai ruotsia toisena tai vieraana kielenä (esimerkiksi maahanmuuttajat, viittomakieliset).

Leskelä, Leela-Laura & Lindholm, Camilla (toim.), 2012: Haavoittuva keskustelu. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta. Kehitysvammaliitto, Helsinki.

Selkokeskuksen arvion mukaan selkokieltä tarvitsee Suomessa 530 000–750 000 henkilöä.

Juusola, Markku, 2019, tulossa: Selkokielen tarvearvio.

Voisi sanoa, että kyseessä on Suomen suurin kielellinen vähemmistö, vaikka selkokieli ei olekaan kenenkään virallinen äidinkieli. Selkokielen tarve on Suomessa viime vuosina kasvanut, muun muassa maahanmuuttajien ja vanhusväestön määrän kasvun vuoksi. Selkokielistä palvelua ja aineistoja on Suomessa saatavilla liian vähän.

Tämän me haluamme muuttaa. Toimenpideohjelmaan merkityt tavoitteet toimivat linjauksina selkokielen edistämiseksi ja tarvittaville muutoksille. Ohjelman on laatinut selkokielen neuvottelukunta, joka edustaa laajasti eri viranomaisten, järjestöjen, yliopistojen, korkeakoulujen, oppilaitosten ja median selkokieliä. Silti selkokielen edistämiseen tarvitaan koko yhteiskunta.

Siksi kannustamme kaikkia tahoja Suomessa lisäämään selkokielen käyttöä omilla aloillaan. Vain yhteistyöllä pystymme muuttamaan käytäntöjä, jotka estävät kielellisesti heikommassa asemassa olevia ihmisiä toimimasta yhteiskunnan aktiivisina jäseninä.

Toimenpideohjelman toteutumista seurataan raporttimalla neuvottelukunnalle vuosittain ohjelmaan kirjattujen tavoitteiden edistymisestä ja toimenpiteiden toteutumisesta. Toimenpideohjelmaa päivitetään tarvittaessa kahden vuoden päästä eli vuonna 2020.

Kärkitoimet selkokielen edistämiseksi

Selkokielen neuvottelukunta on valinnut toimenpideohjelmasta seuraavat viisi kärkitoimintoa:

- Selkokieli lainsäädäntöön; selkokielen aseman vahvistaminen lainsäädännöllä (toimenpiteet 1 ja 2)
- Selkokieli perustuu tutkittuun tietoon; selkokielen tutkimuksen edistäminen (toimenpiteet 34–42)
- Kaikilla on oikeus selkokieliseen mediaan; media-alan kehityksessä pysyminen (toimenpiteet 53–62)
- Selkokirjojen tarjonta kasvaa vastaamaan tarvetta; kirjat löytävät lukijansa entistä tehokkaammin (toimenpiteet 63–68)
- Suomessa selkokielen tutkimus, kehittäminen ja selkoaineistojen tuottaminen järjestetään tarkoituksenmukaisella tavalla ja riittävässä laajuudessa; toiminnan resurssit saadaan vastaamaan tarvetta (toimenpiteet 5 ja 6)

Selkokielen visio

Suomi on maa, jossa kukaan ei ole vaarassa syrjäytyä kielen vuoksi.

Suomessa

- kaikilla on mahdollisuus saada tukea ja palveluita selkokielellä
- kaikilla viranomaisilla ja kansalaisten kannalta tärkeillä tahoilla on selko-osaamista, ja ne osoittavat resursseja selkokieliseen viestintään
- selkokieli on kehittynyt tutkimuksen, käytännön toiminnan ja selkokielen kohderyhmien yhteistyössä; se on yksi suomen ja ruotsin kielen tärkein muoto.

Helsingissä 17.12.2018

Ulla Tiillä

*selkokielen neuvottelukunnan pj
erityisasiantuntija
Kotimaisten kielten keskus*

Leealaura Leskelä

*kehittämispäällikkö
selkokielen neuvottelukunnan sihteeri
Selkokeskus, Kehitysvammaliitto*

1. SELKOKIELEN ASEMA SUOMESSA

1.1 SELKOKIELI LAINSÄÄDÄNTÖÖN

Tavoitteet

Selkokielen käyttö on Suomessa lakisäateistä. Olemassa olevaa lainsäädäntöä tulkitaan siten, että se edellyttää selkokielen käyttöä ja käytön edistämistä.

Toimenpiteet

1. Selkokielen neuvottelukunta tekee esityksen lainsäätäjille, että selkokieli lisätään olemassa olevaan lainsäädäntöön. Esitystä tukevat toimenpiteet:
 - a) Selkokeskus, LL-Center, Kotimaisten kielten keskus ja Kehitysvammaliitto selvittävät, mihin lakeihin ja lainkohtiin selkokieli pitää ja voidaan lisätä ja keitä se velvoittaisi. Mahdollisia lakeja ovat esimerkiksi hallintolaki, yhdenvertaisuuslaki sekä asiakas- ja potilaslaki. Kehitysvammaliitto selvittää selkokielen asemaa lainsäädännössä YK:n vammaissopimuksen näkökulmasta.
 - b) Selkokeskus ja Kehitysvammaliitto ottavat yhteyttä yhdenvertaisuusvaltuutettuun sekä oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusyksikköön.
 - c) Tuotetaan lisää tutkimustietoa selkokielestä ja selkokielen vaikutuksista (ks. luku 4 Tutkimus ja koulutus).
 - d) Selkokeskus tekee tunnetuksi selkokielen mittaria kielimuodon määrittelyssä.
2. Selkokielen neuvottelukunta seuraa Euroopan esteettömyysdirektiivin ja itsemääräämisoikeutta vahvistavan lakikokonaisuuden valmistelua sekä muita lainsäädäntöhankkeita ja pyrkii vaikuttamaan niihin esimerkiksi kannanotoin ja lausunnoin.

Perustelut

Selkokieltä tarvitsee Suomessa yli puoli miljoonaa ihmistä, ja määrä kasvaa. Näiden ihmisten kielellisiä ja viestinnällisiä oikeuksia ei ole tällä hetkellä turvattu, sillä selkokielen asema tämänhetkessä lainsäädännössä on hyvin heikko.

Selkokielelle tarvitaan lainsäädännön tuoma status, koska moni viranomainen tai yksityinen taho toimii vasta lainsäädännön velvoittamana.

Selkokieltä ei tällä hetkellä mainita missään lakipykälässä. Siitä huolimatta monen lakisäateisen asian ja yhteiskunnallisen tavoitteen toteutuminen vaatii käytännössä selkokielisen tiedon lisäämistä. Esimerkiksi vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeus, maahanmuuttajien kotoutuminen sekä vanhusväestön osallistuminen ja itsenäinen elämä Suomessa voivat toteutua ainoastaan, jos tarjolla on riittävästi tietoa ja palveluita selkokielellä.

Toistaiseksi on epäselvää, mihin lainsäädäntöön selkokieli olisi hyvä tai mahdollista saada. Tärkeää on, että se on riittävän ylhäällä ja yleisessä lainsäädännössä, jotta asialla on laajasti vaikutusta.

1.2 SELKOKIELI TUKEE KANSALAIKKEUKSIEN TOTEUTUMISTA

Tavoite

YK:n vammaissopimusta tulkitaan Suomessa siten, että se velvoittaa edistämään kansalaisten kielellistä yhdenvertaisuutta ja ehkäisemään selkokieltä tarvitsevien ihmisten kielellistä syrjäytymistä.

Kotoutumiseen liittyvissä toimenpiteissä otetaan huomioon maahanmuuttajaväestön selkokielen tiedon ja viestinnän tarve.

Toimenpiteet

3. Kehitysvammaliitto yhdessä selkokielen neuvottelukunnan kanssa järjestää vaikuttamiskampanjan, jonka teemana on selkokieli YK:n vammaissopimuksen valossa. Kampanja kohdistuu sekä järjestökenttään että poliittisiin päättäjiin.
4. Selkokeskus on yhteydessä kotoutumiskoulutusta tarjoaviin ja kehittäviin tahoihin ja tiedottaa uusista selkoaineistoista laajasti.

Perustelut

Selkokielen avulla voidaan vaikuttaa kansalaisoikeuksien toteutumiseen. Joissakin maissa, esimerkiksi Saksassa, YK:n vammaissopimuksen ratifiointi on johtanut lainmuutoksiin, joilla on parannettu vammaisten kansalaisten oikeuksia saada viranomaispäätöksiä ja muita virallisia dokumentteja selkokielellä.

Suomessa näin ei ole vielä tapahtunut, mutta sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman YK:n vammaissopimuksen kansallisen toimenpideohjelman mukaan selkokielen käyttäjät on jatkossa otettava huomioon. Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta (VANE) koordinoi ohjelman toimenpiteiden seuranta.

Vaikuttamiskampanjan tavoitteena on tiedottaa laajasti sopimuksen selkokielelle liittyvistä kohdista sekä vaikuttaa asenteisiin siten, että selkokieli otetaan paremmin huomioon. Kampanjassa hyödynnetään Kehitysvammaliiton Palkkaa mut -hankkeen kehitysvammaisten työntekijöiden opintopiirien tuottamaa tietoa. Kampanjan tavoitteena on myös kirkastaa selkokielen imagoa. Kampanjassa tuodaan esille vammaisten henkilöiden oikeuksia sekä selkokielen hyödyllisyys kaikille kielellisesti heikommassa asemassa oleville kansalaisille.

2. VAIKUTTAMINEN

2.1 SELKOKIELELLE RIITTÄVÄT RESURSSIT

Tavoitteet

Selkotoiminta on Suomessa järjestetty tarkoituksenmukaisesti.

Selkokieltä edistävien tahojen resurssit riittävät huolehtimaan yli puolen miljoonan ihmisen kielellisistä tarpeista ja kehittämään toimintaa.

Selkokieltä edistävät Suomessa monet eri toimijat yhteistyössä; selkokielen edistäminen ei ole vain järjestötoiminnan varassa. Eri toimijat tukevat toisiaan, eivätkä kilpaile keskenään vähistä resursseista.

Toimenpiteet

5. Tehdään selvitys, miten selkotoiminta voidaan järjestää tarkoituksenmukaisella tavalla riittävässä laajuudessa ja miten toiminta rahoitetaan. Selvitystä valmistelevat Selkokeskus ja LL-Center tukeaan suomen- ja ruotsinkieliset neuvottelukunnat. Selvitys jakaantuu kahteen osaan:
 - a) Selvitetään, voiko selkotoiminnan järjestää hajautetulla mallilla, jossa toiminta jakautuu nykyistä laajemmin useille eri toimijoille.
 - b) Selvitetään, onko selkotoimintaan löydettävissä muita rahoituslähteitä Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen Stean sekä opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi.
6. Tehdään selvityksen pohjalta tavoitteisiin johtavat esitykset päättäjille (esim. OKM:lle).

Perustelut

Selkokeskus ja LL-Center kantavat huolta yli puolen miljoonan henkilön tiedonsaamisen tarpeista ja kielellisestä selviytymisestä Suomessa. Resurssit tähän työhön eivät ole riittävät: Selkokeskuksella on työntekijöitä 5–6 ja LL-Centerillä 2–3. Karkeasti arvioiden yhtä työntekijää kohti on siis vähintään noin 73 000 kielenkäyttäjää (650 000 / 9).

Selkokielen kehittäminen yhtenä kielimuotona on vaikeaa, jos se tapahtuu ainoastaan osana järjestötoimintaa. Järjestöissä tehdään arvokasta kehittämis- ja edunvalvontatyötä, mutta järjestöiltä puuttuu viranomaisauktoriteetti, mikä vähentää niiden mahdollisuuksia vaikuttaa laajasti selkokielen kehitykseen Suomessa. Selkokieli tarvitsee institutionaalisen aseman. Siksi selkokielen kehittämistä olisi lisättävä myös viranomaisten tehtäväksi, esimerkiksi selkotoiminnan hajautetun mallin mukaisesti. Luontevimmin selkokielen kehittämistyötä voisi lisätä Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) toimintaan.

2.2 POLIITTISILLE PÄÄTTÄJILLE TIETOA SELKOKIELESTÄ

Tavoitteet

Selkokieli on teemana eduskuntavaaleissa ja muissa vaaleissa sekä tulevilla hallituskaudella.

Selkokieli on mukana hankkeissa, joilla pyritään ehkäisemään kielellistä syrjäytymistä.

Poliittisilla päättäjillä on tietoa selkokielestä ja sen hyödyistä yhteiskunnassa, ja he toimivat aktiivisesti selkokielen käytön edistämiseksi.

Toimenpiteet

7. Kehitysvammaliitto, Selkokeskus ja selkokielen neuvottelukunta järjestävät tapaamisia kansanedustajien ja eduskuntaryhmien kanssa aiheena selkokieli. Tavoitteena on saada hallitusohjelmaan kirjauksia, jotka tukevat selkokielen asemaa yhteiskunnassa.
8. Selkokieli on yksi Kehitysvammaliiton viestinnän kärjistä eduskuntavaaleissa 2019; myös muissa tulevaisuudessa vaaleissa selkokieltä pidetään esillä.
9. Selkokeskus ja LL-Center kannustavat puolueita tekemään vaalimateriaalia eri vaaleista selkokielellä ja ottamaan selkokielen mukaan vaalikeskusteluihin.
10. Selkokeskus järjestää eduskunnassa tilaisuuden selkokielestä kansanedustajille.
11. Selkokeskus ja selkokielen neuvottelukunta seuraavat aktiivisesti hankkeita, joilla pyritään ehkäisemään kielellistä syrjäytymistä, ja tarvittaessa muistuttavat toimijoita kannanotoilla ja kirjelmillä selkokielestä.

Perustelut

Poliittisilla päättäjillä on liian vähän tietoa selkokielestä. Selkokeskus ja Kehitysvammaliitto ovat osana vaikuttamistoimintaansa tavanneet nykyisellä hallituskaudella kansanedustajia ja olleet valiokunnassa kuultavana. Tapaamisia jatketaan uusien kansanedustajien kanssa vuoden 2019 eduskuntavaalien jälkeen. Eduskuntaryhmiä ja puolueita lähestytään myös ennen vaaleja, jotta selkokieltä voitaisiin esittää esimerkiksi hallitusohjelmaan.

Selkokeskus on aiemmissa vaaleissa kehottanut puolueita tuottamaan vaalimateriaalia selkokielellä ja samalla tarjonnut apua materiaalien selkokielistämisessä. Osa puolueista onkin tarttunut tarjoukseen. Samaa toimintaa on syytä jatkaa tulevaisuudessa. Erityisesti mahdollisiin maakuntavaaleihin liittyy asioita, jotka voivat olla monille vieraita.

Selkokieli unohtuu usein hankkeista ja toimenpiteistä, joilla yhteiskunnan eri toimijat pyrkivät esimerkiksi ehkäisemään syrjäytymistä, edistämään kotoutumista ja osallisuutta, lisäämään erityisryhmien itsemääräämisoikeutta ja vaikuttamaan ikääntyvien selviytymiseen digiyhteiskunnassa. Eri hankkeiden seuraaminen mahdollisesti jo niiden valmisteluvaiheessa vaatii neuvottelukunnalta ja Selkokeskukselta aktiivista otetta.

3. SELKOKIELI EDISTÄÄ YHDENVERTAISUUTTA

3.1 SELKOKIELI EHKÄISEE DIGISYRJÄYTYMISTÄ

Tavoitteet

Selkokieli on olennainen osa verkkopalvelun saavutettavuutta. Selkokielisistä verkkosivuja on nykyistä enemmän. Verkkosivut on toteutettu selkokielisinä seuraavissa tapauksissa:

- teksti tai palvelu on suunnattu erityisryhmille eli ihmisille, jotka tarvitsevat selkokieltä, esimerkiksi vanhusryhmille, vammaisille henkilöille ja maahanmuuttajille
- palvelu tarjotaan vain sähköisessä muodossa, digitaalisesti
- palvelu on tarkoitettu jokaisen suomalaisen käyttöön, kuten terveystieteiden palvelut ja suomi.fi-palvelu.

Viranomaistyössä ymmärretään kognitiivisen saavutettavuuden tärkeys. Opetusalalla on tietoa siitä, miten selkokieli edistää digilukutaidon kehittymistä.

Kaikille on tarjolla selkokielisistä aineistoja, jotka tukevat heitä digitaalisten palveluiden omaksumisessa ja ylläpidossa.

Toimenpiteet

12. Selkokielen neuvottelukunta toteuttaa yhteistyössä esimerkiksi Kuntaliiton ja/tai maakuntaliittojen kanssa valistuskampanjan, jonka aiheena on selkokieli ja kognitiivinen saavutettavuus verkkoympäristössä.
13. Kehitysvammaliitto ja muut vammaisjärjestöt ja -toimijat tiedottavat selkokielestä ja verkon saavutettavuudesta (kognitiivisesta saavutettavuudesta) etenkin niille viranomaisille, joita saavutettavuusdirektiivi koskee. Viestinnän perustana toimivat Selkokeskuksen digiteesit (ks. Tavoitteet yllä).
14. Selkokeskus tekee tunnetuksi selkokielen mittaria ja esittää mittaria tai sen yksinkertaistettua versiota yhdeksi sähköisten palvelujen laatuksiteeriksi.
15. Selkokeskus, Vanhus- ja lähimmäispalvelujen liitto, Papunet-verkkopalvelu ja Celia tuottavat yhdessä kirjastoille materiaalin, jossa kerrotaan selkokielen ja kognitiivisesti saavutettavien digipalveluiden tarpeellisuudesta kirjastoissa.
16. Selkokielen neuvottelukunta tekee yhteistyötä Etelä-Suomen aluehallintoviraston saavutettavuusviranomaisen kanssa, jotta tietoa selkokielestä ja kognitiivisesta saavutettavuudesta saadaan leviämään laajasti julkishallintoon.

Perustelut

Digitalisaatio on hallituksen kärkihankkeita. Palveluja sähköistetään ja siirretään verkkoon, ja palvelujen käyttö vaatii esimerkiksi kännykkäsovellusten käyttämisen taitoa. Täysivaltaisena kansalaisena toimiminen vaatii siis yhä useammin taitoa hallita ja ymmärtää digitaalisia toimintaympäristöjä. Digimaailmassa ihminen on usein yksin kirjoitetun kielen äärellä. Tämä asettaa kielelle entistä suurempia vaatimuksia.

Verkkoympäristössä saavutettavuus ymmärretään kuitenkin vielä monelta osin lähinnä tekniseksi asiaksi: kognitiivisen saavutettavuuden ja kielen merkitys jää tavallisesti taka-alalle. Tämä johtuu osittain myös siitä, että teknisten ominaisuuksien arviointiin on helpompi luoda yksiselitteisiä kriteereitä ja mittareita. Monet viranomaiset tarvitsevat tietoa selkokielestä sekä helposti lähestyttäviä ohjeita, joita noudattamalla

verkon kognitiivista saavutettavuutta voidaan parantaa. Kognitiivisen saavutettavuuden edistäminen on tärkeää myös Aluehallintovirastolle (AVI), joka vastaa saavutettavuusdirektiivin voimaansaattamisesta ja valvomisesta Suomessa.

Digitalisaation mukanaan tuomat muutokset koskevat kaikkia selkokielen kohderyhmiä, mutta erityisesti ikääntyvää väestöä. Verkkopalveluiden sisältöjen saavutettavuus on heille välttämätöntä.

3.2 SELKOKIELI TUKEE ITSENÄISTÄ ELÄMÄÄ

Tavoitteet

Selkoaineistot ja palvelut nähdään työkaluina, jotka edistävät arjen toimintakykyä sekä tiedonsaannin yhdenvertaisuutta monissa eri ihmisryhmissä.

Selkokieltä tarvitsevat ihmiset, heidän läheisensä sekä heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset tunnistavat selkokielen tarpeen ja osaavat hyödyntää selkoaineistoja.

Selkoaineistot tekevät opiskelun ja työelämän mahdolliseksi monille ihmisille, jotka muuten voisivat jäädä niiden ulkopuolelle. Selkokieli tukee heitä myös arjen eri tilanteissa.

Työpaikoilla on saatavilla selkokielistä ohjeita ja suunnitelmia kaikille työntekijöille muun muassa työturvallisuuteen liittyen. Selkokieli tukee myös maahanmuuttajien perehdytystä työhön ja työelämään.

Sopivia ja innostavia selkoaineistoja on tarjolla kaikille, joille tavallisten tekstien lukeminen ja tulkitseminen on vaikeaa esimerkiksi muistisairaudesta, aivoverenkiertohäiriön, vaikean lukivaikeuden tai kielellisen erityisvaikeuden vuoksi. Selkokieltä tarjotaan vammaisille henkilöille, joilla on kognitiivisia vaikeuksia, sekä suomen kieltä opiskeleville maahanmuuttajille. Lisäksi tunnistetaan laajalti, että osalle selkokielen kohderyhmistä selkoaineistojen lukeminen itsenäisesti voi olla vaikeaa. He tarvitsevat tukea selkoaineistojen lukemiseen ja ymmärtämiseen.

Toimenpiteet

17. Selkokielen neuvottelukunnan jäsenet toimivat aktiivisesti omissa organisaatioissaan, jotta niihin ja niiden välityksellä leviää tietoa selkokielen mahdollisuuksista tukea kohderyhmien itsenäistä elämää.
18. Selkokielen neuvottelukunta pyytää työ- ja elinkeinoministeriön Kotouttamisen osaamiskeskusta yhteistyökokoukseen sekä neuvottelukunnan kokoukseen esittelemään keskuksen toimia selkokielen käytön edistämiseksi.
19. Selkokielen neuvottelukunta kannustaa työnantajia, ammattiyhdistysjärjestöjä, oppilaitoksia ja työvoimaviranomaisia tuottamaan selkokielistä aineistoja, jotka ovat vapaasti kaikkien käytössä, sekä käyttämään viestinnässään myös selkokieltä.
20. Maahanmuuttajajärjestöt ja maahanmuuttajien kanssa toimivat tahot tuottavat selkoaineistoja, jotka soveltuvat niiden toimintaan ja niiden edustamille kohderyhmille.
21. Kehitysvammaliitto, Aivoliitto, Autismi- ja Aspergerliitto, Kehitysvammaisten tukiliitto sekä muut vammaisjärjestöt tuottavat selkoaineistoja, jotka soveltuvat niiden toimintaan ja niiden edustamille kohderyhmille.
22. Erilaisten oppijoiden liitto ja muut järjestöt, jotka toimivat lukemisen esteiden vähentämiseksi, tuottavat selkoaineistoja, jotka soveltuvat niiden toimintaan ja niiden edustamille ryhmille.

23. Vanhustyön keskusliitto ja muut vanhusjärjestöt tuottavat selkoaineistoja, jotka soveltuvat niiden toimintaan ja niiden edustamille kohderyhmille.

Perustelut

Selkokielellä on selvä yhteys kansalaisten osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen. Selkokielen mahdollisuuksia tukea vanhusväestön, vammaisten henkilöiden, maahanmuuttajien ja muiden selkokieltä tarvitsevien ihmisten kansalaisoikeuksien toteutumista ja itsenäistä elämää ei kuitenkaan tunnusteta Suomessa kovin hyvin.

Väestö ikääntyy ja esimerkiksi palveluiden digitalisoituminen asettaa erityisiä haasteita vanhusväestölle, mutta myös muille selkokielen kohderyhmille. Vammaisten henkilöiden laitossuutuksen purku ja työllistymistavoitteet asettavat vaatimuksia heidän tiedonsaamisensa ja osallistumisensa tukemiseksi.

Aikuksille on vain vähän selkokielistä palveluita, jotka liittyvät opiskeluun, työllistymiseen ja työelämään. Esimerkiksi TE-toimistoissa selkokieltä ei tunneta laajasti ja selkokielistä oppimateriaalia on niukasti. Vaikka maahanmuuttajien työllistymisen esteeksi mainitaan usein puutteellinen kielitaito, selkokielistä palvelua ja materiaalia ei usein tunnusteta yhtenä tehokkaana ratkaisuna haasteeseen.

Puhutun ja kirjoitetun kielen ymmärtäminen vaikuttaa ratkaisevasti työpaikkojen turvallisuuteen, varsinkin, kun ollaan tekemisissä koneiden, laitteiden tai myrkyllisten aineiden kanssa tai hoidetaan sairaita tai haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Selkokielen tarve voi korostua aloilla, joilla on paljon matalan koulutuksen saaneita tai maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Näillä aloilla työpaikan turvallisuusohjeiden tulisi olla tarjolla selkokielistä – puhuttuina, kirjoitettuina, kuvina tai videoina. (Ks. myös kohta 4.)

Selkokieli lisää mahdollisuuksia ymmärtää ja hahmottaa ympäristöä ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta myös arjessa, esimerkiksi liikkumisessa tai asioimisessa.

Selkokieltä ei Suomessa aina mielletä suomen kielen oppimisen ja kotoutumisen välineeksi. Tähän epäkohtaan voidaan vaikuttaa tiedotuksella sekä tarjoutumalla yhteistyöhön niiden tahojen kanssa, jotka järjestävät ja koordinoivat s2-opetusta (Kotouttamisen osaamiskeskus, oppilaitokset). Viestin kärkenä on ajatus, että selkokieltä tarvitaan myös luokkahuoneen ulkopuolella, esimerkiksi asioitaessa Kelassa tai muiden viranomaisten kanssa.

Selkokielen vapaaehtoistoiminta tukee myös maahanmuuttajien aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. Tästä ovat tarjonneet hyviä kokemuksia Selkokeskuksen ja Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton yhdessä toteuttamat Minä luen sinulle -kampanja sekä Yhdessä-hanke.

3.3 SELKOKIELI TUKEE LAPSIA JA NUORIA

Tavoitteet

Lapset ja nuoret saavat ymmärrettävää tietoa oikeuksistaan. Lasten kanssa työskentelevillä viranomaisilla ja järjestötoimijoilla on tietoa selkokielen käytöstä sekä erilaisista selkoaineistoista.

Hallituksen lapsistrategiassa 2040 mainitaan selkokieli yhtenä keinona, jolla lasten kanssa toimivat aikuiset voivat parantaa vuorovaikutusta ja kielenkäyttöä.

<https://stm.fi/lapsistrategia>

Selkokieltä tarvitseville lapsille ja nuorille on tarjolla heille sopivaa ja innostavaa selkokielistä aineistoa eri aiheista.

Toimenpiteet

24. Selkokielen neuvottelukunta nostaa esille lasten oikeudet saada tietoa itselleen ymmärrettävällä tavalla. Muistutetaan viranomaisia selkokielen käytöstä etenkin, kun toimitaan erityislasten ja maahanmuuttajalasten ja heidän perheittensä kanssa.
25. Neuvottelukunta laatii hallitukselle kannanoton, jossa muistutetaan selkokielen huomioon ottamisesta hallituksen lapsistrategiassa.
26. Väestöliitto, lastensuojelujärjestöt ja lasten kanssa toimivat viranomaiset tuottavat myös selkokielisiä aineistoja.

Perustelut

Selkokielen tarve koskee kaikenikäisiä ihmisiä. Mitä pienempi lapsi, sitä enemmän lapsen oikeudet ja mahdollisuudet toteutuvat vanhempien kautta. Koska osalla vanhemmista on kielellisiä vaikeuksia, päiväkotien, koulun ja harrastustoiminnan tulisi lisätä selkokielistä viestintää perheille.

Selkokieltä ei tunneta kovin hyvin lastensuojelussa tai nuorisotyössä. Varsinkin perheet, joissa vanhemmat tarvitsevat selkokieltä, voivat jäädä perheille suunnattujen palveluiden ulkopuolelle, koska niistä ei tiedoteta eikä niissä tarjota palveluita selkokielellä.

3.4 SELKOKIELI OSAKSI VIRANOMAISTEN TOIMINTAA

Tavoitteet

Julkisen hallinnon toimijat eli valtion ja kuntien virastot ja julkisten palvelujen tarjoajat tietävät, että selkokieli ja selkeä yleiskieli ovat eri asioita. Julkishallinnossa asiakaskunnan selkokielen tarve on tunnistettu ja selkokielistä materiaalia tuotetaan säännöllisesti tarpeen mukaan.

Asioinnissa voi valita suomen tai ruotsin lisäksi selkosuomen tai selkoruotsin maistraatin ilmoituksella tai muulla menettelyllä.

Verkkosivut, digitaaliset kansalaispalvelut ja asiakastekstit tarjotaan yhä useammin myös selkokielisinä. Selkokielen kohderyhmille on tarjolla selkokielistä asiakaspalvelua. Mahdollisuus kasvokkain tapahtuvaan asiakaspalveluun turvataan myös palveluiden siirtyessä enenevässä määrin verkkoon.

Toimenpiteet

27. Selkokeskus ja selkokielen neuvottelukunnan jäsenet kannustavat viranomaisia käyttämään viestinnässään selkokieltä sekä tiedottavat selkokielen tarpeesta julkisen hallinnon toimijoille ja julkisten palvelujen tarjoajille, kuten maakunnille. Tiedottamisessa ja valistamisessa hyödynnetään olemassa olevia kontakteja ja verkostoja, kuten valtiovarainministeriön Avoimen hallinnon virkamiesverkostoa.
28. Selkokielen neuvottelukunta kannustaa eri tahoja selvittämään ja tuottamaan tietoa ja laskelmia selkokielen taloudellisista hyödyistä erityisesti viranomaisille suunnatun tiedotuksen perustaksi. Lisäksi kannustetaan tutkimaan myös sitä, mitä maksaa, jos selkokieltä tarvitsevat henkilöt eivät saa selkokielistä palvelua (vrt. vastaava laskelma kirjastojen hyödyistä). Laskelmien tekijöiden löytämisessä hyödynnetään selkotutkimuksen Klaara-verkostoa.
29. Selkokeskus ehdottaa Etelä-Suomen aluehallintovirastolle neuvottelua selkokielisten verkkosivujen perustamisen taloudellisesta tukemisesta.

Perustelut

Asiointi viranomaisten kanssa koetaan hallintolain vaatimuksista (hyvän kielenkäytön vaatimus, palveluperiaate, neuvontavelvollisuus) huolimatta yhä varsin vaikeaksi. Selkokielen kohderyhmille asiointi voi olla ylivoimaista ja muodostua etuuksien, tuen ja palvelujen hakemisen ja saamisen esteeksi. Samaan aikaan nämä ihmiset voivat olla niitä, jotka tukia ja palveluja eniten tarvitsevat. Elämän kriisitilanteissa selkokieli voi toisaalta olla sopivin kielimuoto kenelle hyvänsä.

Selkokielineen materiaali lisää hallinnon avoimuutta ja sen toiminnan ymmärrettävyyttä. Näin se palvelee myös demokratiaa, koska läpinäkyvyys lisää luottamusta ja ymmärrettävyys vähentää vieraantumista yhteisestä päätöksenteosta. Viranomaiset tarvitsevat kuitenkin edelleen tietoa selkokielestä ja toisinaan myös asennekasvatusta, jotta päästään irti esimerkiksi sellaisesta väärästä käsityksestä, että selkokielen käyttö asiakaspalvelussa vaikuttaisi epäpätevältä tai alentuvalta.

Selkokielellä on samanlaisia taloudellisia vaikutuksia viranomaistoimintaan kuin selkeän kielen käyttämisellä. Taloudellisia vaikutuksia on yhtäältä syrjäytymisen ehkäisemisessä ja toisaalta siitä, että virastojen toiminta ei kuormitu epäselvän viestinnän seurauksista.

3.5 JÄRJESTÖT SELKOKIELEN EDELLÄKÄVIJÖIKSI

Tavoitteet

Järjestöt edistävät omassa perustoiminnassaan selkokielen käyttöä. Järjestöissä tiedetään, mitä selkokieli on ja miten se hyödyttää järjestön kohderyhmiä.

Järjestöt tekevät tiiviisti yhteistyötä selkokieltä tarvitsevien ihmisten kanssa ja tunnistavat siksi tehokkaasti oman kohderyhmänsä selkokielen tarpeet.

Järjestöt ovat edelläkävijöitä ja ottavat rohkeasti käyttöön uusia selkokieleeseen liittyviä innovaatioita. Järjestöt tarjoavat selkokielistä materiaalia ja mahdollisuuden selkokieliseen asiointiin.

Toimenpiteet

30. Selkokeskus laatii järjestöille tiedotus- ja koulutuspaketin, jossa kerrotaan, miten ne voivat saada selkokielen osaksi omaa toimintaansa. Paketin aihealueita ovat esimerkiksi seuraavat:
 - viestinnän selkokielisyyttä
 - asiakaspalvelun selkokielisyyttä
 - verkkopalveluiden selkokielisyyttä (yhdessä Papunet-verkkopalvelun kanssa)
 - selkokielen asiantuntijan ottaminen mukaan suunnittelemaan palveluita ja tuotteita ja mahdollisen sertifiointin luominen tälle toiminnalle.
31. Neuvottelukunnan jäsenet järjestävät omassa organisaatioissaan tilaisuuden tai tilaisuuksia, joissa annetaan tietoa selkokielestä omille sidosryhmille. Resurssien puitteissa Selkokeskuksen työntekijät tulevat pitämään tietoiskuja neuvottelukunnan jäsenorganisaatioiden tilaisuuksiin. Selkokeskus tuottaa videon, jota voi käyttää tilaisuuksissa tietoiskun tapaan.

Perustelut

Neuvottelukunnan jäsentahot tavoittavat omalla toiminnallaan tehokkaasti selkokielen eri kohderyhmät ja omat sidosryhmänsä. Siksi on hyvä, jos jäsentahot kantavat omalta osaltaan vastuuta selkokielestä tiedottamisessa.

Järjestöillä on hyvät mahdollisuudet reagoida nopeasti jäsenistönsä selkokielen tarpeeseen ja vastata siihen. Järjestöt voivat myös kokeilla ja ottaa käyttöönsä uusia selkokieleeseen liittyviä innovaatioita. Vaikka järjestöt toimivat lähellä kohderyhmiä, niissä ei aina muisteta selkokielen tarvetta eikä tiedoteta selkokielellä järjestön toiminnasta. Selkokielen avulla järjestön toiminta voi kuitenkin tulla tutummaksi jäsenille tai toiminnan kohderyhmille, mikä voi lisätä aktiivisuutta järjestössä.

3.6 SELKOKIELTÄ BISNEKSEEN

Tavoitteet

Yritykset ymmärtävät selkokielen markkina-arvon ja imagoedun sekä ottavat selkokielen käyttäjien tarpeet huomioon palvelumuotoilussa.

Selkokieli ja sen kohderyhmät tunnetaan entistä paremmin erityisesti yrityksissä, jotka hoitavat lakisääteisiä tehtäviä, kuten teleoperaattorit, posti, pankit ja vakuutusyhtiöt.

Yritykset käyttävät viestinnässään myös selkokieltä, kun viestinnällä tavoitellaan ”suurta yleisöä” tai selkokielen kohderyhmiin kuuluvia ihmisiä.

Suullinen ja kirjallinen asiointi yrityksen kanssa selkokielellä on entistä useammin mahdollista.

Toimenpiteet

32. Selkokeskus laatii yrityksille tiedotus- ja koulutuspaketin, jossa kerrotaan, miten ne voivat saada selkokielen osaksi toimintaansa. Paketin aihealueita ovat esimerkiksi seuraavat:

- viestinnän selkokieliisyys
- asiakaspalvelun selkokieliisyys
- verkkopalveluiden selkokieliisyys (yhdessä Papunet-verkkopalvelun kanssa)
- selkokielen asiantuntijan ottaminen mukaan suunnittelemaan palveluita ja tuotteita ja mahdollisen sertifikaatin luominen tälle toiminnalle.

33. Selkokeskus ja LL-Center tarkkailevat yritysten selkokieleeseen liittyvän toiminnan eettisyyttä resurssiensa puitteissa.

Perustelut

Osa yrityksistä hoitaa lakisääteisiä tehtäviä, ja selkokielen materiaalin tarjoamisella ja selkokielen käyttämisellä on samanlaisia perusteita kuin viranomaistoiminnassa: yritysten palvelujen tulee olla kaikkien saavutettavissa. Esimerkiksi teleoperaattoreilta tarvitaan selkokielisiä palveluja, koska puhelin on yhä tärkeämpi väline esimerkiksi matkustamisessa sekä pankkiasioiden ja monien muiden asioiden hoitamisessa. Mahdollisuus hoitaa itsenäisesti raha-asioita on myös tärkeä itsemääräämisoikeuden edellytys.

Lainsäädännössä esimerkiksi saavutettavuusdirektiivi tuo lisäveloitteita yritysviestinnälle. Toistaiseksi yrityksillä on kuitenkin melko vähän tietoa ja osaamista selkokielestä.

Yritysten selkotoiminnan pontimeksi nousevat myös kilpailu ja säästöt. Helppous ja käytettävyys ovat monen palvelun ja tuotteen myyntivaltti. Palveluja mainostetaan toisinaan ”selkokielisiksi”, millä kuitenkin viitataan usein arkiseen kieleen, ei varsinaiseen selkokieleeseen. Säästöjä yritykselle syntyy esimerkiksi siitä, että yrityksen asiakaspalvelu ei kuormitu turhaan kysymyksillä, joita epäselvästä tiedottamisesta ja vaikeaselkoisesta materiaalista usein seuraa.

4. TUTKIMUS, KEHITTÄMINEN JA KOULUTUS

4.1 SELKOKIELI PERUSTUU TUTKITTUUN TIETOON

Tavoitteet

Suomessa tehdään kansallisesti vaikuttavaa ja kansainvälisesti korkeatasoista selkokielen tutkimusta huomattavasti nykyistä enemmän.

Selkokieltä tutkitaan kirjoitettuna ja puhuttuna kielimuotona sekä tekstilajeittain. Tutkimuksen aiheita ovat myös selkojulkaisun taitto, kuvitus ja selkokielen erilaiset sovellusmuodot, selkokirjallisuus sekä selkoaineistojen vastaanotto.

Kielitieteen lisäksi selkokieltä tutkitaan myös esimerkiksi yhteiskuntatieteiden, oikeustieteen, taloustieteen, lääketieteen ja käyttäytymistieteiden näkökulmasta.

Helsingin yliopiston Klaara-tutkimusverkosto tarjoaa selkokielen tutkijoille mahdollisuuksia verkostoitumiseen sekä kansainvälisesti että Suomessa. Klaaralla on myös tiivis yhteys selkokieltä tarvitseviin ihmisiin ja käytännön toimijoihin, kuten Selkokeskukseen ja LL-Centeriin.

Selkokielen tutkimuksen mahdollistava selkotekstien tietokanta Kielipankissa on kattava ja tarjoaa aineistoa erityyppiseen tutkimukseen.

Selkokielen tutkimukselle saadaan näkyvyyttä ja rahoitusta. Tutkimustulokset pyritään julkaisemaan avoimesti.

Tutkimusta koordinoi Helsingin yliopistossa tutkimuskoordinaattori.

Helsingin yliopisto valmistelee tutkimukseen perustuvan selkokielen opetuksen aloittamista yliopistossa. Helsingin yliopiston humanistiseen tiedekuntaan pyritään saamaan selkokieleeseen liittyvää opetusta ja selkokielen koulutusohjelma (vrt. Hildesheimin yliopisto, Saksa). Selvitetään mahdollisuutta saada selkokielen tutkimus ja opetus Helsingin yliopiston valtiolliseksi erityistehtäväksi.

Suomalaista selkokielen tutkimusta arvostetaan kansainvälisesti. Helsingin yliopiston selkokielen tutkimus- ja koulutusohjelmasta tulee myös kansainvälisiä tutkijoita ja opiskelijoita houkutteleva kohde.

Toimenpiteet

34. Selkokielen neuvottelukunnan jäsentahot sekä Selkokeskus ja LL-Center tukevat Klaara-verkoston käynnistymistä tarjoamalla selkokielestä kiinnostuneille tutkijoille tutkimusaineistoja ja -aiheita.

35. Klaara-verkosto organisoii tiedotuskampanjan, jolla selkokieltä tehdään tunnetuksi yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja -hankkeissa (esim. THL:n Sokra-hanke). Selkokeskus voi olla mukana kampanjan tiedotusmateriaalin suunnittelussa.

36. Tutkijoita pyydetään esittelemään tutkimustuloksiaan neuvottelukunnan kokouksiin ja neuvottelukunnan jäseniä kutsutaan tutkimusseminaareihin ja tilaisuuksiin, joissa uutta tietoa esitellään.

37. Klaara-tutkimusverkosto ohjaa ja kannustaa uusia tutkijoita alalle ja auttaa heitä verkostoitumaan

muiden kotimaisten ja kansainvälisten tutkijoiden sekä käytännön toimijoiden kanssa. Kotimaisiksi yhteistyökumppaneiksi pyydetään esimerkiksi Turun yliopiston Kielen ja hyvinvoinnin -tutkimuskeskus, THL:n Sosiaalisen osallistumisen edistämisen koordinaatiohanke (Sokra-hanke) sekä Tampereen yliopiston sosiaalihuollon asiakirjojen visualisointia tutkiva monitieteinen ryhmä.

38. Selkokielen tutkijat hakevat tutkimukselle rahoitusta kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä. Tutkijat osallistuvat aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun selkokielestä.
39. Selkokielen tutkijat osallistuvat sekä kansallisiin että kansainvälisiin konferensseihin ja seminaareihin ja julkaisevat tuloksiaan sekä kotimaisilla kielillä että englanniksi.
40. Selkokielen tutkijat ja Kielipankin työntekijät lisäävät selkotekstien tutkimusaineistoja Kielipankkiin; mediatekstien lisäksi lisätään myös kaunokirjallisuutta sekä informaatiotekstejä.
41. Selkokielen neuvottelukunta esittää Helsingin yliopistolle, että yliopistoon saadaan tutkimuskoordinaattori koordinoimaan selkokieleen liittyvää tutkimusta.
42. Selkokielen tutkijat ja Selkokeskus selvittävät, onko Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan mahdollista tarjota selkokielen tutkimukseen perustuvaa opetusta ja asiantuntijoiden koulutusta ja onko sillä valmiutta hoitaa selkokielen tutkimusta ja opetusta valtiollisena erityistehtävänä.

Perustelut

Selkokielen edistämisen ja kehittämisen tulee perustua näyttöön ja tieteelliseen tutkimukseen. Tutkimusta selkokielestä kielimuotona, selkokielen yhteiskunnallisista vaikutuksista ja merkityksestä käyttäjäryhmille on toistaiseksi liian vähän. Tutkimuksen kautta voidaan saada uutta tietoa muun muassa selkokielen määrittelyyn sekä selkokielen mittarin, ohjeistusten ja vaikeustasojen kehittämiseen. Tutkimustietoa tarvitaan myös lakisääteistämisen tueksi.

Selkokieli on tieteidenvälinen tutkimuskohde. Edetäkseen tutkimus tarvitsee vahvan tuen yliopistoista ja koordinaattorin, joka pystyy huolehtimaan monialaisen tutkimuksen edistämisestä. Lisäksi tarvitaan tiivistä yhteistyötä kentän toimijoihin ja ihmisiin, jotka tarvitsevat selkokieltä. Selkokielen tutkimusaineistojen ja menetelmien monipuolistaminen lisää tutkimuksen vaikuttavuutta. Tutkimus tarvitsee projektirahoituksen lisäksi myös jonkintasoisen pysyvän rahoituksen.

Selkokieli on sekä kansallinen että kansainvälinen tutkimuskohde. Tutkimuksen suora yhteiskunnallinen vaikuttavuus kohdistuu kotimaisten kielten kautta suomalaisen yhteiskunnan vakauteen ja yksilöiden hyvinvointiin. Suuri osa tutkimuskysymyksistä on kuitenkin kielestä riippumattomia, ja tutkimusta on välttämätöntä tehdä tiiviissä kansainvälisessä yhteistyössä.

Kansainvälisesti selkokieli elää nyt suurten muutosten aikaa. Erityisen merkittävä on YK:n vammaisoppimus, jonka Suomi ratifioi 2016. Keski-Euroopassa sopimusta tulkitaan siten, että selkokielen on oltava mukana laeissa. Tämän vuoksi selkokielen tutkimuskin on käynnistynyt monissa maissa viime vuosina voimakkaasti. Tässä kehityksessä Suomen on pysyttävä mukana.

4.2 SELKOKIELI KEHITTYY YHDESSÄ KOHDERYHMIEN KANSSA

Tavoitteet

Selkokeskus jatkaa selkokielen ja sen sovellusten kehittämistä. Selkokieltä tarvitsevat ihmiset osallistuvat kehittämistyöhön esimerkiksi kokemusasiantuntijoina, testaamalla selkomateriaaleja sekä antamalla niistä palautetta.

LL-Center kehittää selkoruotsin sovelluksia Suomessa yhdessä selkoruotsia tarvitsevien ihmisten kanssa. Selkokeskus ja LL-Center tekevät yhteistyötä Klaara-tutkimusverkoston ja muiden selkokielen tutkimusta tekevien tahojen kanssa, jotta kehittämistyössä ja toiminnassa voidaan ottaa huomioon uudet tutkimustulokset ja soveltaa niitä käytäntöön.

Selkokeskuksella on aktiivinen ja monialainen asiantuntijajoukko, joka muokkaa tekstejä selkokielelle, pitää selkokoulutuksia sekä kehittää ja edistää selkokieltä.

Selkokielen neuvottelukunta on valtakunnallisesti arvostettu ja aktiivinen yhteistyöverkosto eri toimijoille. Neuvottelukunnassa eri tahot voivat käydä keskustelua selkokielen ja sen sovellusten kehittämisestä, jakaa tietoa ja selkoaineistoja sekä etsiä sopivia yhteistyökumppaneita erilaisiin hankkeisiin. Neuvottelukunnassa ovat mukana kaikki selkokielen kehittämisen ja sen edistämisen kannalta olennaiset tahot.

Toimenpiteet

43. Selkokeskus ja LL-Center suuntaavat edelleen osan toimintaresursseistaan kehittämistyöhön, selkokielen aseman parantamiseen yhteiskunnassa sekä valistukseen ja tiedon levittämiseen.
44. Kehitysvammaliitto, Selkokeskus ja LL-Center jatkavat tiivistä yhteistyötä selkokieltä tarvitsevien ihmisten kanssa.
45. Selkokeskus jatkaa asiantuntijatoimintaansa ja kouluttaa tarvittaessa uusia asiantuntijoita.
46. Selkokeskus ja LL-Center tekevät yhteistyötä selkokielen kohderyhmiä edustavien etujärjestöjen kanssa erilaisissa kehittämishankkeissa sekä tiedottamisessa.
47. Selkokeskus jatkaa selkokieleen liittyvien ohjeiden ja neuvojen jakamista.
48. Selkokeskus jatkaa selkokielen mittarin kehittämistä uusien tutkimustulosten pohjalta.
49. Selkokielen neuvottelukunta jatkaa yhteistyötä ja selkotoiminnan kehittämistä, edistämistä ja koordinoimista Suomessa.

Perustelut

Selkokieltä on kehitetty Suomessa vuosikymmeniä, mutta vähäisen tutkimuksen vuoksi kehittäminen ei ole perustunut tutkimukseen vaan käytännön kokemukseen. Tutkimuksen ja käytännön työn tiiviimpi yhteistyö hyödyttää kumpaakin.

Järjestöt voivat käyttäjiä lähellä olevina toimijoina levittää tietoa selkokielestä ja sen käyttömahdollisuuksista tehokkaasti. Järjestöt voivat myös toimia asennekasvattajina ja nostaa yleiseen tietoisuuteen selkokielen yhteiskunnallista merkitystä. Selkokielestä tarvitaan myös paljon erityyppisiä ohjeistuksia, joiden avulla eri tahot voivat tuottaa selkoaineistoja ja lisätä selkokielen käyttöä.

Kehittämistyö koskee etenkin erilaisia kokeiluja, innovaatioita ja sovelluksia, joissa voidaan kokeilla uusia tapoja soveltaa selkokieleen liittyvää tietoa. Kokeilujen avulla voidaan saada tietoa ja kokemusta esimerkiksi selkoilmaisun uusien keinojen käytöstä eri ryhmillä (esimerkiksi videot, kuvat ja animaatiot, älylomakkeet ym.) sekä tuottaa niihin liittyviä ohjeita. Kokeilujen avulla voidaan myös edistää selkokielen asemaa ja tukea kohderyhmien kielellisten oikeuksien toteutumista.

Järjestöpohjaisen kehittämistyön etuna on mahdollisuus reagoida uusiin tarpeisiin ja innovaatioihin nopeasti ja ketterästi. Selkokeskuksen ja LL-Centerin vahvuutena on kosketus selkokieltä tarvitseviin ihmisiin ja pitkäaikainen yhteistyö heidän kanssaan.

Syksyllä 2018 julkistettuun selkokielen mittariin on koottu kielen piirteet, jotka tekevät tekstistä selkokieltä. Sen avulla voidaan osoittaa, onko jokin teksti selkokieltä. Mittari tarvitsee kuitenkin edelleen testaamista käytännössä ja tutkittua tietoa sen kattavuudesta.

4.3 SELKOKIELESTÄ ON TARJOLLA MONIPUOLISTA KOULUTUSTA

Tavoitteet

Selkokielestä on tarjolla riittävästi asiantuntevaa koulutusta. Selkokieli on osa toisen ja korkeamman asteen ammattiopintoja sekä ammattiopetuksen opetussuunnitelmaa.

Selkokielestä on tarjolla myös verkkokursseja itseopiskelun tai opintopiirien tueksi. Koulutustarjonta selkokielestä on monipuolista ja kattavaa. Selkokirjoittamisen, selkokielen puhumisen ja selkojulkaisujen taiton ja kuvituksen lisäksi järjestetään koulutusta, jonka aiheita ovat muun muassa lukutuki, selkokielineen kirjallisuus sekä selkokielen uudet sovellukset.

Toimenpiteet

50. Selkokielen neuvottelukunta selvittää tahot, jotka voivat ja haluavat jakaa vastuuta laajamittaisesta selkokielen koulutuksesta. Selvityksen jälkeen neuvottelukunta laatii yhdessä Selkokeskuksen kanssa suunnitelman, miten koulutuksia voidaan siirtää Selkokeskuksesta uusille toimijoille.
51. Klaara-verkosto organisoii selvityksen (mahdollisesti yliopistojen kasvatustieteellisen tiedekunnan, opettajakoulutuksesta vastaavien toimijoiden ja opetushallituksen kanssa), mitkä ammattiryhmät tarvitsevat työssään perustason tiedot selkokielestä. Selvitys antaa pohjan tehdä opetushallitukselle esitys selkokielen saamiseksi ammattiopetuksen opetussuunnitelmaan.
52. Selkokeskus (sekä Kehitysvammaliitto laajemmin, Klaara-verkosto, Kotus ja OKM) suunnittelee ja toteuttaa selkokielen verkkokurssimateriaalin, jota voidaan soveltaa sekä järjestöjen että viranomais-ten selko-osaamisen lisäämiseen. Kurssin laatimista varten haetaan rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Kurssia voidaan tarjota esimerkiksi Kehitysvammaliiton verkkokurssialustaan sekä valtion digitaaliseen oppimisympäristöön eOppivaan (vrt. Kotuksen virkakielikurssi).

Perustelut

Selkokielelle liittyvää koulutusta tarjoavat lähinnä Selkokeskus ja LL-Center. Ongelma on, että yksittäisen järjestötoimijan on vaikea huolehtia laajamittaisesta kouluttamisesta. Selkokielelle liittyvän koulutuksen tarve kasvaa tulevaisuudessa, ja Selkokeskuksen mahdollisuudet kasvattaa koulutustoimintaansa kysyntää vastaavaksi ovat rajalliset. Siksi koulutusten toteuttajaksi tarvitaan uusia toimijoita.

Ensin on selvitettävä ja löydettävä tahot, jotka voivat ja haluavat tarjota koulutusta selkokielestä. Sen jälkeen tulee olla suunnitelma siitä, miten taataan, että koulutusta tarjoavilla tahoilla on keskenään vertailukelpoiset koulutusten sisällöt. Kouluttajien kouluttajana ja myöhemmin täydennyskouluttajana Selkokeskuksella on tärkeä rooli.

Selkokieli ei ole mukana sitä työssään tarvitsevien ammattiryhmien tutkintovaatimuksissa. Jotta selkokieli olisi osa ammattiryhmien koulutusta, se tulisi saada mukaan ammattiopetuksen opetussuunnitelmaan tietyillä aloilla. Näin voitaisiin taata se, että keskeisten alojen ammattiryhmät saisivat perustiedot selkokielestä yhdenvertaisesti oppilaitoksesta riippumatta.

Verkkokurssit laajentavat erinomaisesti mahdollisuuksia saada koulutusta selkokielestä.

Joihinkin tärkeisiin selkokielen osa-alueisiin on kehitetty koulutuksia, joita ei kuitenkaan pienten resurssien vuoksi pystytä järjestämään. Nämä koulutuskokonaisuudet voisivat sopia eri alojen ammatillisiksi täydennyskoulutuksiksi, esimerkiksi lukutuen peruskurssi sopisi vanhus- ja vammaistyön työntekijöiden täydennyskoulutukseksi. Koulutus tarjoaa käytännön työvälineitä, kuinka hyödyntää lukemista ja selkokieltä vammais- ja vanhustyössä. Kurssi soveltuu myös kirjaston työntekijöille.

5. SELKOMEDIA

5.1 SELKOKIELELLÄ TUOTETAAN ENTISTÄ ENEMMÄN LAADUKASTA TIEDONVÄLITYSTÄ

Tavoitteet

Selkokielellä on tarjolla laadukasta ja monipuolista uutistietoa selkokielen kohderyhmille. Yleisradio vahvistaa selkokielen uutistoiminnan resursseja ja lisää selkokielen uutisten ja ohjelmien tarjontaa. Selkokieli on kirjattu Yleisradion julkisen palvelun tehtävään. Yleisradio tuottaa uutisia myös selkoruotsiksi.

Tietoisuus selkokielen tiedonvälityksen tärkeydestä päättäjien – ja erityisesti poliittisten päättäjien – keskuudessa kasvaa.

Ymmärrys selkokielestä paranee myös mediävän parissa. Selkopedia näkyy muulle medialle tunnettuna, tutkittuna ja tarpeellisenä kielimuotona. Ylen ohella myös muu media aktivoituu tarjoamaan selkokielistä materiaalia ja ohjelmaa. Suomen- ja ruotsinkielisen selkouutistoiminnan yhteys on vahvistunut. Selkopediaa kehitetään vastaamaan lukijoiden kielellisiä tarpeita. Tietämys selkomedian kohderyhmien tarpeista paranee.

Selkomedian yhteinen termipankki auttaa eri medioita tuottamaan ymmärrettävää tiedonvälitystä selkokielellä.

Toimenpiteet

53. Selkomediatyöryhmä laatii Suomen selkokieliselle uutistoiminnalle strategian.
54. Selkokielen neuvottelukunnan edustajat tiedottavat ja muistuttavat selkokielen tiedonvälityksen tarpeellisuudesta. Esimerkiksi Kotus muistuttaa mediaan suuntautuneessa kielenhuollossaan (esim. koulutuksissa) selkokielen tarpeesta.
55. Yleisradio vahvistaa selkokielen uutisoinnin resursseja ja lisää kielellisesti heikoimmille henkilöille tarkoitettuja uutisia, jotka on toteutettu kaikkein helpoimmalla selkokielellä.
56. Selkokielen neuvottelukunta ehdottaa Yleisradiolle, että se alkaa tuottaa selkokielisten päivittäisuutisten lisäksi pidempää taustoittavaa selkokielistä viikkokatsausta.
57. Selkokielen neuvottelukunta tukee ruotsinkielisen Referensgruppen-asiiantuntijatyöryhmän toimenpiteitä, joiden tavoitteena on saada Yleisradioon uutislähetys selkoruotsiksi.
58. Selkopedia kehittää julkaisujaan vastaamaan lukijoiden kielellisiä tarpeita koulutusten ja vertaistuen avulla sekä lukijoille, katsojille, kuuntelijoille ja käyttäjille suunnatuilla testauksilla. Lukijatestauksia toteutetaan yhdessä myös eri järjestöjen kanssa (esimerkiksi Aivoliitto, Kehitysvammaisten tukiliitto, Erilaisten oppijoiden liitto).
59. Selkopedia aktivoi lukijoita ja käyttäjiä osallistumaan tiedonvälitykseen ja kannustaa heitä vuorovaikutukseen median kanssa (Selkosanomat, Selkouutiset, LL-Bladet ja Leija).
60. Selkomediatyöryhmä alkaa nostaa esiin tekoja selkokielen puolesta.

61. Selkopedia tekee selvityksiä selkokielisten ohjelmien ja materiaalien käyttäjä-, katselija-, kuuntelija- ja lukijamääristä. Selvityksissä otetaan huomioon todellinen käyttäjämäärä (esimerkiksi opetustilanteissa yhdellä klikkauksella voidaan tavoittaa parikymmentäkin henkilöä).
62. Toteutetaan verkossa toimiva selkomedian yhteinen termipankki, joka tarjoaa verkossa olevaan tekstiin valikoitujen käsitteiden selkokielistä selityksiä. Termipankki luodaan yhdistämällä ja laajentamalla Ylen ja Selkokeskuksen sanastoja. Selvitetään, voiko esimerkiksi Papunet tuottaa sovelluksen.

Perustelut

Selkokielen ajankohtaistiedon tarve eri medioissa kasvaa samalla, kun selkokielen tarvitsijoiden määrä kasvaa ja monipuolistuu. Esimerkiksi Yleisradion Selkouutisten kohderyhmänä ovat erityisesti maahanmuuttajat, mutta on todettu, että ne palvelevat paljon myös muita käyttäjäryhmiä, kuten ikäihmisiä. Uutisten kotimainen painotus on kaikille ryhmille tärkeää.

Selkokielen kohderyhmiin kuuluvien ihmisten elämässä perinteisen median rooli voi olla tavallista suurempi, koska esimerkiksi liikkuminen voi olla vaikeaa ja kodin ulkopuolinen sosiaalinen elämä vähäistä. Esimerkiksi vanhuksat voivat olla lehtien, television tai radion suurkuluttajia, mutta kielelliset ongelmat estävät osaa heistä seuraamasta mediaa.

Myös muu media on saatava kiinnostumaan selkokielestä, jotta monipuolinen mediatarjonta on myös selkokieltä tarvitsevien ihmisten ulottuvilla.

Ylen Selkouutisilla ja Selkokeskuksella on jo muutamia selkosanapankkeja, Selkokeskuksella esimerkiksi työelämään ja Ylen Selkouutisilla uutiskieleen liittyvät sanastot. Yhdistämällä nämä ja laajentamalla niitä voidaan luoda selkomedian yhteinen termipankki, josta löytyy selkokielistä selityksiä yhteiskunnan toimintoihin ja käyttäjäryhmien arkeen liittyvistä eri aiheista (esimerkiksi yhteiskunnan rakenteet ja osallistuminen, sote, työelämä, opiskelu, tiedonvälitys, turvallisuus).

Selkomedian termipankin pohjalta voidaan selvittää mahdollisuuksia myös laajan, kaikille avoimen selkosanapankin kokoamiseen. Sanapankin kokoamiseen tarvitaan yhteistyökumppaneita sekä erillisrahoitus.

6. SELKOKIRJALLISUUS

6.1 PALJON JA LAADUKASTA SELKOKIRJALLISUUTTA

Tavoitteet

Tarjolla on nykyistä enemmän laadukkaita selkokirjoja, myös äänikirjoja ja e-kirjoja, ja niistä tiedetään nykyistä laajemmin.

Tieto selkokirjallisuudesta leviää selkokielen kohderyhmille ja heidän läheisilleen sekä kohderyhmien kanssa työskenteleville ammattilaisille.

Selkokirjojen tekijät (kirjailijat, kuvittajat ja kustantajat) saavat sekä taloudellista tukea että neuvoja ja ohjausta laadukkaaseen selkokirjallisuuden tuottamiseen ja julkaisemiseen ja siitä tiedottamiseen.

Selkokieli ja sen kohderyhmät tunnetaan kirjastoissa, ja kirjastojen palveluissa otetaan selkokieli ja sitä tarvitsevat henkilöt huomioon. Selkokielisten kirjojen tarjonta kirjastossa on

- tasaista: kattaa kaikki kirjastot
- laajaa: valikoima on runsas
- ajantasaista ja päivittyvää: uusi tuotanto tavoittaa kirjastot.

Selkokieltä käyttävät henkilöt, joilla on jokin lukemisesta, tuntevat Celian kirjastopalvelut. Yleiset kirjastot osaavat ohjata selkokielen käyttäjiä Celian palvelujen käyttäjiksi. Yleiset kirjastot osaavat ohjata maahanmuuttajia selkokielisten kirjojen pariin.

Tarjolla on selkokielistä oppimateriaalia sekä painettuna että sähköisessä muodossa.

Toimenpiteet

63. Selkokeskus (Kehitysvammaliitto) ja neuvottelukunta esittävät selkokirjallisuuden valtionavustuksen korottamista 200 000 euroon. Yhtenä perusteena on äänikirjatuotannon ja e-kirjatuotannon lisääminen. Lisäksi tarvitaan lisäresursseja kasvavan hakemäärän käsittelyyn ja selkokirjoista tiedottamiseen.
64. Selkokeskus selvittää yhdessä kustantajien ja kirjailijaliittojen kanssa, onko selkokirjallisuudelle mahdollista saada muita rahoituslähteitä, esimerkiksi säätiörahoitusta.
65. Selkokirjallisuuteen liittyvä tiedotus kirjastoille kohdistetaan alueellisiin kehittämiskirjastoihin.
66. Kirjastot järjestävät yhteistyössä kustantajien ja tekijöiden kanssa selkokirjallisuusiltoja ja -tapahtumia. Tapahtumiin voidaan hakea rahoitusta esimerkiksi eri säätiöiltä.
67. Oppimateriaalikeskus Opik karttoittaa yhteistyökumppaneita, jotka voisivat tuottaa sähköisiä oppimateriaaleja itsenäisesti tai yhteistyönä.
68. Selkokeskus ja neuvottelukunta kannustavat aktiivisesti kustantajia tuottamaan oppimateriaalia myös selkokielellä esimerkiksi tarjoamalla koulutusta.

Perustelut

Selkokirjoja tuotetaan Selkokeskuksen hallinnoiman opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän valtionavustuksen turvin (valtionavustus vuonna 2018 oli 78 000 euroa). Tukihakemukset ovat kuitenkin lisääntyneet siinä määrin, että tukisumma on osoittautunut liian pieneksi.

Kustantajilta saadun palautteen perusteella valtionavustus on välttämätön selkokirjoille, ilman tukea kustantajat eivät julkaise selkokirjoja. Monet selkokirjakustantajat ovat pienkustantamoita, joilla on rajalliset resurssit. Valtiontuen nostamisella on niille erityinen merkitys, sillä sen avulla voidaan saada uusia tekijöitä sekä tukea kirjoista tiedotusta.

Kirjastoille olennaista on saada selkokirjallisuuden määrää nostetuksi Suomessa. Kirjastot tarvitsevat myös lisää tukimateriaalia selkokielestä ja -kirjallisuudesta, jotta ne pystyvät palvelemaan selkokieltä tarvitsevia asiakkaita.

Kirjastot ovat osa yhteisöissä tärkeitä, kaikille kansalaisille avoimia matalan kynnyksen palveluja. Niillä on tärkeä yhteiskunnallinen vaikutus: kirjastojen palvelut edistävät osallisuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Tärkeää on myös laadun varmistus. Siksi selkotunnuksen myöntävällä selkokirjatyöryhmällä ja Selkokeskuksella on oltava riittävät resurssit uusien tekijöiden tukemiseen ja kouluttamiseen sekä valtiontuen myöntämiseen.

Selkokirjoja on julkaistu perinteisesti eniten painettuina julkaisuina. Celia on tuottanut äänikirjoja lähes kaikista selkokirjoista. Celian tuottamia äänikirjoja voivat kuitenkin saada käyttöönsä vain lukemisesteiset henkilöt, joten esimerkiksi suomea opiskelevat maahanmuuttajat eivät voi käyttää niitä. Papunet on julkaissut selkokirjoja verkkokirjoina. Kustantajien tuottamat äänikirjat ja myös e-kirjat laajentaisivat selkokirjojen käyttöä sekä toisivat niille mahdollisesti uusia käyttötarkoituksia. Selkokirjallisuuden tavoitteena on myös ollut, että se on yhdenvertainen kirjallisuudenlaji muiden joukossa. Siksi selkokirjallisuudessa tulisi ottaa huomioon tekniikan kehitys ja uudet julkaisumuodot.

Pieni osa valtionavustuksesta käytetään myös selkokirjoista tiedottamiseen. Tukea on käytetty selkokirjaesitteen julkaisukuluihin ja kirjamesukuluihin. Isompi valtionavustus toisi lisämahdollisuuksia tiedottamiseen.

Myös neuvottelukunnan jäsenet voivat olla aktiivisesti mukana levittämässä tietoa selkokirjoista ja niiden erilaisista käyttömahdollisuuksista omien kanaviensa kautta esimerkiksi messuilla ja muissa tapahtumissa, blogikirjoituksina jne.

Selkokeskuksella on kokemusta säätiörahoituksesta osana selkokirjallisuuden rahoittamista. Vuosina 2016–2017 tuotettiin Suomen Kulttuurirahaston apurahan turvin uusia selkokirjoja ja saatiin sekä uusia selkokirjojen tekijöitä että kustantajia mukaan toimintaan. Jos selkokirjojen määrää halutaan nostaa, muiden rahoituslähteiden selvittäminen on tarpeen.

Selkokielistä oppimateriaalia tarvitaan nykyistä enemmän, sillä selkokielen tarvitsijoiden määrä on kasvanut kaikenikäisten henkilöiden keskuudessa. Kustantajat ovat julkaisseet jonkin verran oppimateriaalia painettuna ja siihen liittyvää harjoitus- ja lisämateriaalia myös sähköisenä. Sähköisiä selkokielistä oppimateriaaleja on kuitenkin edelleen saatavilla vain vähän. Selkokielisten oppimateriaalien kohdalla sisällön selkokielisyyksi ei ole ainoa lähtökohta, vaan oppimateriaalilustan tulisi olla myös teknisesti saavutettava.

6.2 SELKOKIRJOISTA TUKEA LUKEMISEN VAIKEUKSIIN

Tavoitteet

Suomessa kaikilla ihmisillä on mahdollisuus saada tukea lukemiseen ja lukemisen vaikeuksiin. Lukemisen hyödyllisyys ja erityisryhmien oikeus päästä osalliseksi lukemisesta tunnustetaan Suomessa.

Lukuliikkeessä ja muissa valtakunnallisissa lukemisen edistämiseen tähtäävissä toimenpiteissä huomataan myös erityistä tukea tarvitsevien ihmisten tarpeet.

Lapset ja nuoret, joille lukeminen on vaikeaa ja kirjallisuus vierasta, tunnistavat selkokirjallisuuden ja saavat siitä tukea lukuharrastukseen. Myös heidän läheisensä ja heidän kanssaan työskentelevät ammattilaiset tunnistavat selkokielen tarpeen ja osaavat ohjata heitä selkokirjallisuuden pariin.

Lukutaidon parantamiseen tähtääviä toimia on tarjolla aikuisille ja ikääntyville. Lukemisen edistämiseen osallistuvat eri tahot tekevät yhteistyötä ja näkevät selkokielen yhtenä keinona, jolla lukemista voidaan edistää.

Lukutukitoiminta on vakiintunut Suomeen lukemisen vuorovaikutuksellisen tukimuotona. Toiminta nähdään tehokkaana tapana tiedottaa selkoaineistoista. Lukutukitoiminta on osa vanhus- ja vammaistyön arkea. Lukutuen vapaaehtoistoimintaa kehitetään siten, että maahanmuuttajien Minä luen sinulle -lukuhetket vakiintuvat osaksi kotoutumiskoulutusten kokonaisuutta.

Toimenpiteet

69. Kotimaisten kielten keskus laatii yhdessä selkokielen neuvottelukunnan kanssa kannanoton aikuisten ja vanhemman väestön lukemisen edistämisestä ja heille tarpeellisen selkokielen aineiston tuottamisesta.
70. Selkokielen neuvottelukunta muistuttaa eri tilaisuuksissa siitä, että osalle suomalaisista lukeminen on vaikeaa ja että he tarvitsevat lukemiseen myös aktiivista vuorovaikutuksellista tukea.
71. Selkokeskus ja LL-Center osallistuvat hallituksen Lukuliikkeeseen tarjoten tietoa selkokirjallisuudesta.
72. Selkokeskus ja LL-Center jatkavat yhteistyötä kirjastojen kanssa selkokieltä tarvitsevien ihmisten lukemisen edistämiseksi.
73. Selkokielen neuvottelukunta esittää aikuisten lukutaitotalkoita lukutaidon edistämisen puolesta.
74. Selkokeskus ja LL-Center etsivät edelleen pysyvää rahoitusta lukutukitoiminnan levittämiseksi, ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi Suomessa.
75. Selkokeskus etsii jatkorahoitusta Minä luen sinulle -toiminnan jatkamiselle.
76. Selkokeskus tekee yhteistyötä Lukemattomat mahdollisuudet -hankkeen kanssa selkokielisten nuorille aikuisille suunnattujen aineistojen esille tuomisessa kirjastoissa.

Perustelut

Lukemisen vaikeuksia on kaikenikäisillä suomalaisilla. Lapsille on kuitenkin vanhempien, neuvolan, päivähoidon ja koulun kautta tarjolla enemmän tukea lukemiseen kuin nuorille aikuisille, aikuisille ja vanhuksille. Lukutaitokeskustelussa tämä kuitenkin usein unohtuu, kun huomio suunnataan vain lapsiin ja nuoriin lukijoihin. Selkokielen kohderyhmien osalta huomiota on kiinnitettävä myös erityisesti aikuisiin lukijoihin. Lukutukitoiminta turvaa selkokielen käyttäjien oikeutta ajankohtaiseen tiedonsaantiin sekä lukuelämyksiin. Lukutukena toimii vanhus- tai vammaistyön työntekijä, jonka yhtenä työtehtävänä on auttaa asiakkaita lukemisessa. Lukutuki edistää selkokieltä ja oikeutta lukemiseen omassa asiakastyössään ja on saanut tehtävänsä lyhyen koulutuksen. Vapaaehtoistoiminta on tärkeä osa lukutukitoimintaa.

Lukutukitoiminta on havaittu tehokkaaksi, yksinkertaiseksi ja edulliseksi tavaksi vahvistaa selkokielen kohderyhmien osallisuutta ja hyvinvointia vammais- ja vanhustyön arjessa. Toiminta auttaa myös selkokieltä tarvitsevia ihmisiä löytämään itselleen sopivaa luettavaa. Lukuryhmiä voidaan hyödyntää myös selkomateriaalien testauksessa.

Monista hyödyistä huolimatta suomenkieliselle lukutukitoiminnalle ei kuitenkaan ole löytynyt rahoitusta eikä resursseja Suomessa. Selkokieli, selkokielist aineistot ja lukutoiminta eivät edelleenkään ole laajalti tunnettuja vanhus- ja vammaistyössä tai vapaaehtoistyössä.

Kirjastoilla on keskeinen rooli lukemisen ja lukutaidon edistämässä. Selkokirjat taas ovat osalle ihmisistä ainoa mahdollinen kirjallisuuden muoto, osalle ne toimivat väylänä yleiskieliseen kirjallisuuteen. Lukutaidon heikentymisestä ja lukuharrastuksen vähentymisestä on tietoa: tämän kehityksen pysäyttämässä selkokielisellä kauno- ja tietokirjallisuudella on tärkeä rooli.

Selkokielen neuvottelukuntaan kuuluvat tahot 2018

Selkokielen neuvottelukuntaan ovat edustajansa nimenneet seuraavat tahot:

- Aivoliitto ry
- ASPA ry
- Autismi- ja Aspergerliitto ry
- Axxell, Monikulttuurisuuskeskus
- Celia-kirjasto
- CP-liitto
- Diakonia-ammattikorkeakoulu
- Diakonissalaitoksen säätiö
- Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- Erilaisten oppijoiden liitto ry
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- FDUV/LL-Center
- HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu
- Helsingin aikuisopisto, toimihenkilöjärjestöjen opintoliitto
- Helsingin kehitysvammatuki 57
- Helsingin seudun erilaiset oppijat ry
- Helsingin yliopisto, nykykielten laitos
- Helsingin yliopisto, suomen kielen laitos
- Helsingin kaupunki, Info Finland
- Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden laitos
- Kansalaisopistojen liitto
- Kansanvalistusseura
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
- Kehitysvammaliitto, Opike
- Kehitysvammaliitto, Papunet
- Kehitysvammaliitto, Selkokeskus
- Kela
- Keskuspuiston ammattiopisto Live
- Kirkkohallitus
- Kotimaisten kielten keskus
- Kriminaalihuollon tukisäätiö
- Kulttuuria kaikille -palvelu
- Kuntoutussäätiö
- Kuurojen Liitto ry
- Kynnys ry
- Luetaan yhdessä -verkosto
- Mielenterveyden keskusliitto ry
- Moniheli ry.
- Niilo Mäki Instituutti
- Satakunnan sairaanhoitopiiri
- Siirtolaisinstituutti
- Stadin aikuisopisto
- Suomen kirjastoseura
- Suomen kuurosokeat ry
- Suomi-seura
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, iäkkäät, vammaiset ja toimintakyky -yksikkö
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, yhdenvertaisuus ja osallisuus -yksikkö
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, viestintä
- Turun kristillinen opisto
- Työväen sivistysliitto TSL
- Valtakunnallinen vammaisneuvosto
- Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto
- Vanhustyön keskusliitto
- Verohallinto
- Väestöliitto
- Yleisradio Oy
- Äidinkielen opettajain Liitto ry

Selkokielen toimenpideohjelma 2019–2022

Tähän ohjelmaan on koottu ne toimenpiteet, joita Suomessa tulisi toteuttaa seuraavien vuosien aikana selkokielen edistämiseksi.

Ohjelman on valmistellut Selkokielen neuvottelukunta.

